

Κερτ Βόνεγκατ Κακοί άνθρωποι ή κακά χημικά;

Ο Κουρτ Βόνεγκατ (1922 - 2007) ήταν αμερικανός συγγραφέας και δοκιμιογράφος. Ήταν γνωστός για τις ανθρωπιστικές του πεποιθήσεις αλλά και για τα έργα του που αναμειγνύουν τη σάτιρα, τη μαύρη κωμωδία και την επιστημονική φαντασία

Όταν η ελεύθερη βούληση παίρνει τ' απάνω χέρι, προκύπτει ένα ακόμη πνευματώδες, τραγικά σατιρικό βιβλίο του αμερικανού συγγραφέα, που θέτει στο στόχαστρο τα κακώς κείμενα της βιομηχανικής κοινωνίας, της προόδου και της ανάπτυξης

Τα βιβλία του Κερτ Βόνεγκατ είναι σχεδόν στο σύνολό τους κοφτές, ξερές, σουρεαλιστικές σάτιρες των κοινωνιών μας. Συνιστούν ένα σώμα καυστικής κριτικής της βιομηχανικής ανάπτυξης, της υποτιθέμενης ουδετερότητας της τεχνολογίας και της ταύτισης της Ιστορίας με την έννοια της προόδου. Ο Βόνεγκατ (1922 - 2007) υπήρξε μια καλτ φιγούρα των αμερικανικών γραμμάτων που κυριολεκτικά λατρεύτηκε από τους φορείς της εναλλακτικής κουλτούρας και του πρώιμου οικολογικού κινήματος. Η αρχή έγινε το 1969, όταν στο *Σφαγείο Νο. 5*, το εμβληματικό του μυθιστόρημα που τον καθιέρωσε, ο συγγραφέας ανασυνέθετε την εμπειρία του από τους συμμαχικούς βομβαρδισμούς της Δρέσδης στο τέλος του πολέμου, χρησιμοποιώντας το τέχνασμα της αναστροφής

Το έργο του Βόνεγκατ κολυμπά σε πολύ βαθύτερα νερά από τις κλασικές αντιπολεμικές ελεγείες και τη φιλολογία για το τέλος του κόσμου

του χρόνου. Η τεχνική του να μιλήσει κανείς για τον πόλεμο χρησιμοποιώντας τα εργαλεία της επιστημονικής φαντασίας είχε εντυπωσιάσει κριτικούς και αναγνώστες. Σήμερα το βιβλίο περιλαμβάνεται στα σημαντικότερα αμερικανικά μυθιστορήματα του περασμένου αιώνα. Στα τέλη της δεκαετίας του '60, με το ειρηνιστικό κίνημα στις δόξες του λόγου του Ψυχρού Πολέμου και του Βιετνάμ, τα έργα του είχαν χαιρετισθεί ως κατ' εξοχήν αντιπολεμικά. Και όμως... «Το να καταπολεμήσεις τον πόλεμο μοιάζει με προσπάθεια ν' αντισταθείς στα παγόβουνα» λέει ένας από τους χαρακτήρες του σε μια χαρακτηριστική για τον Βόνεγκατ επίδειξη μαύρου χιούμορ. «Θα είναι πάντα εκεί». Μισόν αιώνα μετά, και παρά τις τεχνολογικές ή άλλες εξελίξεις που επιμένουν να ονομάζονται πρόοδος, η προφητεία επαληθεύεται. Κατά τον συγγραφέα, οι ανθρώπινες κοινωνίες διέπονται ακόμη από τον Βαβυλωνιακό Κώδικα του Χαμουραμπί, όπως έχει μεταφερθεί στην

➔ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

2 μυθιστόρημα

Βιβλιοδρόμο

ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ 9-10 ΜΑΡΤΙΟΥ 2024

Ο Μηρσους Γουίλις στην κινηματογραφική μεταφορά του «Προγεύματος για πρωταθλητές» από τον Άλαν Ρούντολφ το 1999

Κερτ Βόνεγκατ

Κακοί άνθρωποι ή κακά χημικά;

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Παλαιά Διαθήκη: «Οφθαλμόν αντί οφθαλμού και οδόντα αντί οδόντος».

Το έργο του Βόνεγκατ κολυμπά πάντως σε πολύ βαθύτερα νερά από τις κλασικές αντιπολεμικές ελεγείες και τη φιλολογία για το τέλος του κόσμου. Πρωταγωνιστής του *Πρωινού των Πρωταθλητών* που πρωτοεκδόθηκε το 1973 – περί την εκκνοή του πολέμου στο Βιετνάμ και της υπόθεσης Γουότεργκεϊτ που απέλνε ως γνωστό στον πολιτικό τέλος του προέδρου Νίξον – είναι το συγγραφικό άλτερ έγκο του συγγραφέα, ο Κίλγκορ Τράουτ. Πρόκειται επίσης για συγγραφέα έργων επιστημονικής φαντασίας που εμφανίζεται στα περισσότερα έργα του και είναι μέσω της ματιάς του που σκισπόρνονται επί χάρτου ποικίλες ιστορίες με διαστημάνθρωπους, μακρινούς πλανήτες, εξωγήινους και διαφορετικούς κοινωνικούς ή φυσικούς νόμους. Όλες αυτές οι ιστορίες μέσα στην ιστορία βοηθούν να δούμε διαυγέστερα την κατάστασή μας επί της γης – έναν πλανήτη τελειωμένο, που προσομοιάζει με τρελοκομείο.

Στον χρόνο της αφήγησης ο Τράουτ εμφανίζεται ως ολότελα ξεχασμένος, γέρος και μόνος, με τον ίδιο να έχει παρατηθεί της όποιας συγγραφικής φιλοδοξίας. Έχει κόψει ακόμη και την επαφή με έμβια όντα, περιλαμβανομένων των ανθρώπων. Μοναδικός συνομιλητής του απομένει ένας παπαγάλος. Οι περισσότερες ιστορίες του έχουν άλλωστε δημοσιευθεί για βιοποριστικούς λόγους σε περιοδικά και εφημερίδες εκδόσεις των οποίων ούτε ο ίδιος δεν κρατάει αντίτυπο. Ωστόσο η μοίρα του αναστρέφεται αιφνιδιαστικά όταν ανακαλύπτεται από έναν κροίσσο κάπου στις μεσοδυτικές πολιτείες, που τυγχάνει μάλιστα απόνορας

ενός φιλόδοξου φεστιβάλ τέχνης, σε ένα νέο φουτουριστικό πολιτιστικό κέντρο στο επινοημένο Μίντλαντ Σίτι. Ο σπόνσορας αυτός τον θεωρεί ως τον μεγαλύτερο εν ζωή συγγραφέα και αμερικανό πολίτη, ικανό για πρόεδρο των ΗΠΑ. Επιβάλλει λοιπόν στον διοργανωτή του φεστιβάλ την πρόσκληση του Τράουτ σε μια πόλη χωρίς ιστορία – πέραν των βιομηχανικών και εμπορικών της δραστηριοτήτων – που δυσά να μπει στον χάρτη του πολιτισμού. Κι έτσι ο Τράουτ βγαίνει προς μεγάλην του έκπληξη από την απομόνωσή του.

Αφού λπτεύεται και ξυλοκοπείται από μια συμμορία μαύρων εφήβων, καταφέρει με τα πολλά να φτάσει με οτοστόπ στο Μίντλαντ όπου και θα συναντήσει τον δημιουργό του συγγραφέα / αφηγητή στο μπαρ ενός Χόλιντβέι Ιν. Είναι σε αυτό το μπαρ που θα κορυφωθεί η αφήγηση καθώς, σε ένα προχωρημένο μεταμοντερνιστικό τέχνασμα, θα συναντηθούν ο δημιουργός, το συγγραφικό του δημιούργημα αλλά και το τρίτο κεντρικό πρόσωπο της αφήγησης, ο αντιπρόσωπος αυτοκινήτων και ιδιοκτήτης ποικίλων εταιρειών, ταχυφαγείων και ξενοδοχείων Ντουέιν Χούμπερ.

Χήρος και πατέρας ενός ομοφυλόφιλου γιου, ο Ντουέιν είναι τύπος στον εγκέφαλο του οποίου, κατά Βόνεγκατ, επιδρούν διάφορα κακά χημικά. Με τραγικό χιούμορ περιγράφει το πώς σε ποικίλες περιστάσεις αυτά τα χημικά επιβάλλονται με τους νομοτελειώδεις τύπους νόμους του σύμπαντος στους ανθρώπους και τους κάνουν επιθετικούς, αγενείς και μικροπρεπείς. Έτσι, ο Ντουέιν ξέρει να γίνεται ανυπόφορος απέναντι στην ερωμένη του, σε γείτονες, φίλους και υπαλλήλους. Όταν περί το τέλος του βιβλίου θα συναντήσει στο μπαρ του ξενοδοχείου τον δημιουργό του συγγραφέα, θα διαβάσει στις σημειώσεις του ένα είδος επιστολικού μυθιστορημάτων όπου ο Θεός απευθύνεται στον αναγνώστη. Και τι λέει ο Δημιουργός του Σύμπαντος; Πώς είναι το μοναδικό άτομο με ελεύθερη βούληση, ο μόνος που μπορεί να πάρει συνειδητές αποφάσεις, «...ο μόνος που πρέπει να φανταστεί τι να κάνει στη συνέχεια – και γιατί. Όλοι οι άλλοι είναι απλά ρομπότ, μηχανές». Δεν θέλει και πολλά για να πάρει μπρος η ελαττωματική μηχανή του Ντουέιν. «Είσαι εξουθενωμένος και αποθαρρυνμένος» διαβάζει λίγο παρακάτω. «Και γιατί να μην είσαι;

Είναι εξαντλητικό να πρέπει να δικαιολογείσαι διαρκώς σε ένα σύμπαν που δεν φτιάχτηκε για να είναι λογικό».

Η ελεύθερη βούληση παίρνει μπρος ή με άλλα λόγια το μέλλον ξαναγίνεται άδηλο, σε μια ευφάνταστη, φιλοσοφικού τύπου αναστροφή των δεδομένων της ανθρώπινης ιστορίας, όπως συμβαίνει συχνά στον Βόνεγκατ. Στην περί-

Kurt Vonnegut
ΤΟ ΠΡΩΙΝΟ ΤΩΝ ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΩΝ

Μτφ. Αλέξης Καλοφωλιάς, Εκδ. Πατάκης 2024, σελ. 352
Τιμή 16,60 ευρώ

«είναι μηχανές αυτολήπησης». Εμπρός λοιπόν. Επιτίθεται στον πιανίστα γιο του, κάνοντας το πρόσωπό του κιμά πάνω στα πλήκτρα, σπείνει το σαγόνι της καλότροπης σερβιτόρας και το ακουστικό τύμπανο ενός ζωγράφου. Βγαίνει έξω στο πάρκινγκ και στη Διαπολιτειακή Οδό παίρνοντας σβάρνα όποιον βρει μπροστά του, μέχρι να συλληφθεί και να δεθεί σφιχτά με ζουρλομανδύα. Το φεστιβάλ έχει πάει κατά διαόλου. Και ωστόσο ο ταλαίπωρος αλλά λογοτεχνικά αναστημένος Κίλγκορ Τράουτ ζητάει ένα πράγμα μόνο από τον δημιουργό του που του 'χει τάξει ως και το Νομπέλ: να ξαναγίνει νέος.

Εχουμε ένα καλοστημένο φιλοσοφικό παιχνίδι όπου η φυσική και η μεταφυσική μπλέκο-

νται ευφυέστατα σε έναν κόσμο που στερείται ηθικού έρματος. Όλο το βιβλίο είναι δομημένο σε σύντομες παραγράφους που περιέχουν ένα κρέμα παραινέσεων, αναμνήσεων, σκίτσων, άσχετων παρεκβάσεων, ανεκδότων και πολιτικών συμπερασμάτων εξαιρετικά επεξεργασμένων. Βρίσκεται κανείς σε μεγάλο δίλημμα αν είναι να επιλέξει από μια σειρά ξεκαρδιστικών, αιχμηρών φράσεων που κριτικάρουν την οικολογική κρίση ή αλλιώς την περιβαλλοντική καταστροφή, το τέλος του πλανήτη, τα χημικά απόβλητα, την πολεμική βιομηχανία, την τρέχουσα πολιτική, την καταναλωτική βουλιμία, την εξάρτηση από τα ΜΜΕ, την κατασπατάλη των φυσικών πόρων, την εξαφάνιση των ζώων και φυτικών ειδών και εντέλει την κούραση προς τα μπρος που έχει μεταμιασθεί σε πρόοδο.

Με γενναϊώδεις βουτιές στα γραπτά άλλων συγγραφέων ή ερευνητών, ο Βόνεγκατ προσφέρει ένα απόλυτο φιλοσοφικό στοχασμό απόλυτος εναρμονισμένους με τα σύγχρονα ρεύματα των φυσικών επιστημών. Η βαθιά του εξοικείωση με τα μεζιζωτα διακυβεύματα της εποχής είναι βασική προϋπόθεση για την παραγωγή ενός έργου συνολικά ριζοσπαστικού, απαισιόδοξου και εντούτοις απελευθερωτικού. Στον Βόνεγκατ μπορείς να απολαύσεις το μαύρο χιούμορ της κάθε σελίδας αλλά και να οδηγηθείς σε φιλοσοφικά αδιέξοδα όπως το κεντρικό εδώ [και αλλού στο έργο του]. Δηλαδή αυτό της σύγκρουσης μεταξύ ελεύθερας βούλησης και ντετερμινισμού, αλλά και η δοσολογία της ανάμειξής τους. Με τον φαρσικό, ακόμη και ξεκαρδιστικό τρόπο γραφής του, δίνονται επίσης έμμεσες ή και άμεσες παροτρύνσεις για επανεργροποίηση του δημοσίου χώρου, για συμμετοχή στα κοινά, για απάρνηση των μεγαλουπόλων και για μια στο μέτρο του δυνατού επιστροφή στη φύση. Όλα αυτά, με ένα πνεύμα καρναβαλικό, εξωφρενικό, σουρεαλιστικό, εν τέλει αναζωογονητικό.

Βιβλιοδρόμο

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ